

Mia Finrud di Tota

Italienske mosaikker. Going Native – en reise i tid som antropolog og emigrant

Rånåsfoss: Svein Sandnes Ltd 2021, ISBN: 9788292945513

Synnøve Bendixsen

Professor og instituttleder, Institutt for sosialantropologi, Universitetet i Bergen

Bendixsen har en PhD fra École des hautes études en sciences sociales og Humboldt Universitet. Bendixsen forsker på migrasjon, irregulære migranter, politisk mobilisering, marginaliseringsprosesser og grenser. Hennes siste bok, redigert med Edvard Hviding, er *Anthropology in Norway: Directions, Locations, Relations*, Canon Pyon, UK: Sean Kingston Publishing 2021.

Synnove.Bendixsen@uib.no

Auto-etnografi er en forskning og skrivetilnærming hvor personlige erfaringer flettes inn i en etnografisk fremstilling. Hayano (1979) fremstiller auto-etnografi som en «insider ethnography» – hvor antropologen er en insider, og dermed har forhåndskunnskap til folket, kulturen og språket som studeres, og identifiserer seg med deltagerne. Andre fremhever at auto-etnografi er en subjektiv emosjonell tilnærming til etnografien, da historiene og selvnarrativene er intime og viser sårbarheten og menneskeligheten til forskeren. En slik tilnærming innebærer gjerne en motstand mot å representere andre i tekst, og til å abstrahere og teoretisere utover den individuelle opplevelsen (Voloder 2009). Å skrive 'seg selv' minner slik om «writing culture» (Clifford og Marcus 1986) og er en annerkjennelse av at kunnskap er situert (Abu-Lughod 1991:141). Det er også knyttet til viten om at etnografenes personlige historie spiller en betydelig rolle i å muliggjøre eller hemme bestemte typer analytiske innsikter eller utelatelser (Hastrup 1992). Auto-etnografi bør ikke forveksles med selvbiografi. Mens sistnevnte fokuserer innover, retter førstnevnte seg utover.

Boken *Italienske mosaikker. Going Native – en reise i tid som antropolog og emigrant* er ikke en klassisk monografi, og det er strengt tatt heller ingen auto-etnografi eller auto-biografi. Med utgangspunkt i egne erfaringer som migrant, antropolog og norsk kvinne, utforsker Mia Finrud di Tota ulike aspekter ved italiensk kultur. Hovedmålet med boken er å fortelle om erfaringer og deler av den italienske kulturen basert delvis på nedtegnelser hun har gjort gjennom et langt liv som migrant i Italia. Antropologens personlige erfaringer er utgangspunktet for boken, og kommer til syne, men i varierende grad og uten at det blir et analytisk poeng. Hun bruker, som hun sier «personal experiences as sources of knowledge» (Fortier 1996 i di Tota), men jeg savner enten en mer 'intimate affinity' (Harayan 1993) med informantene eller at forfatteren gjennom å fortelle om sine personlige opplevelser bidrar til å gi innsikt til andres liv. Boken hadde kanskje fungert bedre dersom forfatteren hadde tatt

en tydeligere auto-etnografisk tilnærming. I auto-etnografi fokuserer en ikke på ens egen subjektivitet eller objektiviteten til verden, men på hva som oppstår i rommet imellom (Khorsravi 2016) – ikke fra antakelser om at en har delte erfaringer med informantene eller en felles identifisering, men snarere at det er i utforskningen av kongruens og forskjeller i disse erfaringene og hvordan man identifiserer seg at forskernes erfaringsmessige selv kan brukes som en sentral heuristisk ressurs (Voloder 2008). Å skrive en narrativ om selvet skal ikke være målet til auto-etnografien (Hayano 1979).

Forfatteren Finrud di Tota figurerer som hovedperson i første halvdel av boken hvor vi leser om historier fra et mer enn 50 års levd liv i Italia. Historiene fortelles av en antropolog, om enn ikke alltid akademisk utøvende, og er delvis basert på tidligere feltarbeid, og hvordan hun har tilnærmet seg sine omgivelser og hendelser rundt seg. Di Tota er utdannet antropolog (cand.polit., 1973) og bruker sitt antropologiske blikk, nysgjerrighet og evne til å lytte for både å vise oss hverdagslivet i landsbyene hun har levd i, og for å gi mening til ulike hendelser hun og hennes familie har opplevd.

Boken består av 18 kapitler med hvert sitt tema. Noen kapitler, eller deler av dem, er basert på etnografiske feltnotater, og at Di Tota forflyttet seg i ulike deler av Italia. Den første halvdel av boken, som også er den delen som fungerer best, omhandler hennes ungdoms- og voksenliv i Italia. Di Tota forklarer godt: En migrant og antropolog har det til felles at de møter en fremmed kultur (s.41). Mens en migrant gjerne forsøker med tiden å finne en plass i samfunnet, prøver gjerne antropologen å delta i «alle lag av befolkningen», noe som også har vært hennes livstilnærming.

Erindringsreisen begynner med fortellingen om hvordan hun endte opp med å tilbringe store deler av ungdomslivet og hele sitt voksne liv i Italia. Di Tota traff det som ble hennes italienske livsledsager og senere ektemann på en togreise gjennom Europa i 1960-årene (s.13). Vi blir kjent med fjell-landsbyen Rivello – et av feltarbeidsstedene til Di Tota under hennes hovedfagsoppgave som omhandlet den store arbeidsmigrasjonen fra Sør-Italia til industriområdene i Nord-Europa. Landsbybeboerne i Rivello sin skepsis mot henne beskrives godt, og dens utfall i fantasifulle rykter om henne og hennes italienske mann som jobbet på sykehus. Tilfeldighetenes konsekvenser for hvordan hennes emigranttilværelse tok form – tidvis som pendler mellom Etnografisk Museum i Oslo, hvor hun hadde en vitenskapelig assistent-stilling/vikariat og ulike stipender, og en ruin i Calabria, Sør-Italia, er morsomt å lese om (s. 41-47). Hun forteller utleverende om sitt manglende ønske etter å følge de sosiale forventningene i Italia, slik som å være en legefriue uten hushjelp (s.46), og prøver å koble pussige hendelser opp til en kulturell forståelsesramme. Vi får noen spede innsikter i hvordan hennes sønn kan ha opplevd sin barndom mellom Italia og Norge (s.72-76). Di Tota innrømmer at hun har sin norske opprinnelse med seg i fortellingen som referansepunkt (s.15) – noe som særlig kan gjenkjennes i beskrivelsen av hvordan sønnen Igor vokste opp med en stor dyre- og amfibiebestand siden hans far, Di Totas mann, er lege og får levende dyr i gave som forsikring om at kjøttet er fersk (s.76).

Omtrent midtveis endrer boken karakter og blir mer en historiserende fortelling om helgenkult, magi og relikvier, Maria-kulter og årstidsritualer i Italia. Disse kapitlene bærer preg av å ikke alle være basert på empirisk funderte beskrivelser, og fremstår heller som en gjennomgang av en historisk bakgrunn til ulike former for kulturelle og religiøse praksiser. Forfatteren mener at «i antikke nedtegnelser og arkeologiske funn finnes ofte svar på dagens religiøse ritualer» (s.201). Hovedformålet i denne delen av boken er å gi et «Tilbakeblikk på den romerske religiøse historien for å finne opprinnelsen til en del av de elementene vi selv i dag kan observere i helgenkultene, og mulige trekk i deres religiøse praksis som gjorde det mulig for den nye religionen å få innpass» (s.201).

I noen tilfeller trekker Di Tota linjer mellom den historiske og religiøse bakgrunnen til nåtidens feiringer – slik som for eksempel den etnografiske beskrivelsen av slangefesten i Cucullo, en liten fjell-landsby som hadde 300 innbyggere under forfatterens besøk i 1983 (s.182-191). Denne festen med slangefangere i Cucullo er tilegnet San Domenico, som er beskytter mot ikke bare hundegalskap og dødelige bitt av hoggorm, men også «mot grusom tannpine». I dag er den en turistattraksjon. Under festen blir slanger surret rundt glorien og halsen på statuen av San Domenico og båret av fire menn – de som hadde bydd høyest i auksjon for denne æren – gjennom landsbyen.

Vi kan videre lese om bysantinske madonnaer som ofte kan observeres i italienske kirker, og opprinnelsene til de sorte madonnastatuene som det i dag finnes cirka 100 eksemplarer av verden over. Leseren blir invitert raskt til en rekke steder og begivenheter, slik som Viggiano, den landsbyen som er mest oppsøkt av pilegrimer, og helgenfesten for San Nicola hvor to tradisjoner konvergerer – den nordiske og den gresk-ortodokse, og vi hører om fruktbarhetskulter. Det er fasinende å lese om hvordan Frazers definisjon av «sympathetic magic» kan bidra til å belyse relikviehandelen som ble utført i senantikken og middelalderen hvor «loven om smitte», altså «...noe som hadde tilhørt en helgen representerte hele helgenen...», er fremtredende (s. 191).

Di Tota innrømmer at utvelgelsen av bokens innhold var utfordrende. Gjennom en strengere redigering kunne den noe anekdotiske tilnærmingen vært unngått, og heller gitt mer fokus og dermed økt innsikt i færre hendelser og tematikk. Den korte beskrivelsen av hvordan hendelser blir koblet opp til tallmagi og pengelotteri i Napoli (s.58-59) kunne for eksempel blitt videreutviklet. I noen partier blir det store hopp, uklare sammenhenger og jeg savner en tilstrekkelig analytisk stringens. Resultatet fremstår som noe fragmentert – det er mye å fortelle fra et langt liv. Noen bokdeler preges av en forenklet fremstilling og gjennomgående er det lite referanser til antropologisk litteratur.

Jeg forblir noe usikker på hvem som er den tiltenkte leseren. Kanskje kunne en mer eksplisitt auto-etnografisk tilnærming ha bidratt til å gi en tydeligere retning og dypere innsikt i andre folks liv? Auto-etnografi er en form for selv-narrativ hvor selvet i skriveprosessen settes i en sosial kontekst (Reed-Danahay 1997) og hvor personlig refleksjon inkorporeres i etnografien. Det innebærer å bruke selvet til å forstå opplevelsene til andre og som en analytisk ressurs (Voloder 2008). Denne boken forblir personlig på de beste delene, og lite overbevisende på de andre delene. En mer aktiv bruk av antropologiske analytiske innfallsvinkler og overordnede perspektiver kunne ha løftet boken som helhet. Alternativt kunne boken blitt skrevet som en antropologisk inspirert reisehandbok hvor formålet var økt forståelse av italiensk helgenkult, og de mange festdagene og prosesjoner som man plutselig blir vitne til på reise.

Tross min svært kritiske lesning av boken – og en grunnleggende tanke om at dette bokprosjektet burde tatt en annen retning, ble jeg tidvis inspirert. Boken har noen gode og stimulerende ansatser. Noen passasjer viser styrken i en antropologs erindringer, og hvordan det antropologiske blikket og perspektivet er en måte å være i verden på. Koblingen mellom dagligdags materialitet, slik som Maria-statuer i italienske kirker til det historiske bakteppet, fungerer til tider svært godt (s.192-200). Finrud Di Tota forteller om en svunnen tid, om mennesker som vi ellers aldri hadde hørt om, og praksis vi ikke snakker høyt om i Europa, slik som troen på det onde øye (s.64-66), og om liv i bortgjemte italienske landsbyer. Slik gir hun både noe til mennesker som har levd, og til oss som fortsatt lever. Noen ganger er det det antropologer er best til – og antropologiens største verdi – nemlig å fortelle videre historier som antropologen kjenner til fordi hen har vært der, og bygget relasjoner over tid med tillit. Antropologer er også historiefortellere som lytter, observerer og del-

tar i andres liv. Vi glemmer av og til denne dimensjonen i antropologien, men det er en gave vi bør forvalte godt – og også gjengjelde. Denne boken er Finrud Di Tota sin gave til menneskene hun har møtt på sin vei i Italia gjennom et langt liv.

Referanser

- Abu-Lughod, L. (1991). Writing against culture. In Richard G. Fox (Red.), *Recapturing Anthropology*, 137– 162. School of American Research Press.
- Clifford, J. & Marcus, G. E. (1986). *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*. University of California Press.
- Khosravi, S. (2016). Engaging Anthropology: An Auto-Ethnographic Approach. In Tone Bringa & Bendixsen, Synnøve (Red.) *Engaged Anthropology. Approaches to Social Inequality and Difference*, 41-60. Palgrave Macmillan.
- Hastrup, K. (1992). Writing ethnography: state of the art. In Judith Okely & Helen Callaway (Red.), *Anthropology and Autobiography*, 116 -133. Routledge.
- Reed-Danahay, D. (1997). Introduction. In Deborah Reed-Danahay (Red.), *Auto/ethnography: Rewriting the Self and the Social*, 1 – 20. Berg.
- Hayano, D. M. (1979). Auto-ethnography: paradigms, problems and prospects. *Human Organization*, 38 (1): 99-103.
- Voloder, L. (2008). Autoethnographic Challenges: Confronting Self, Field and Home. *The Australian Journal of Anthropology*, 19: 27-40. <https://doi.org/10.1111/j.1835-9310.2008.tb00104.x>